

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

ALKUVOIMA-hankkeen kuntatilaisuus

Ilomantsi 13.3.2023

**Alue- ja kuntatutkimuskeskus SPATiA
Karelia ammattikorkeakoulu**

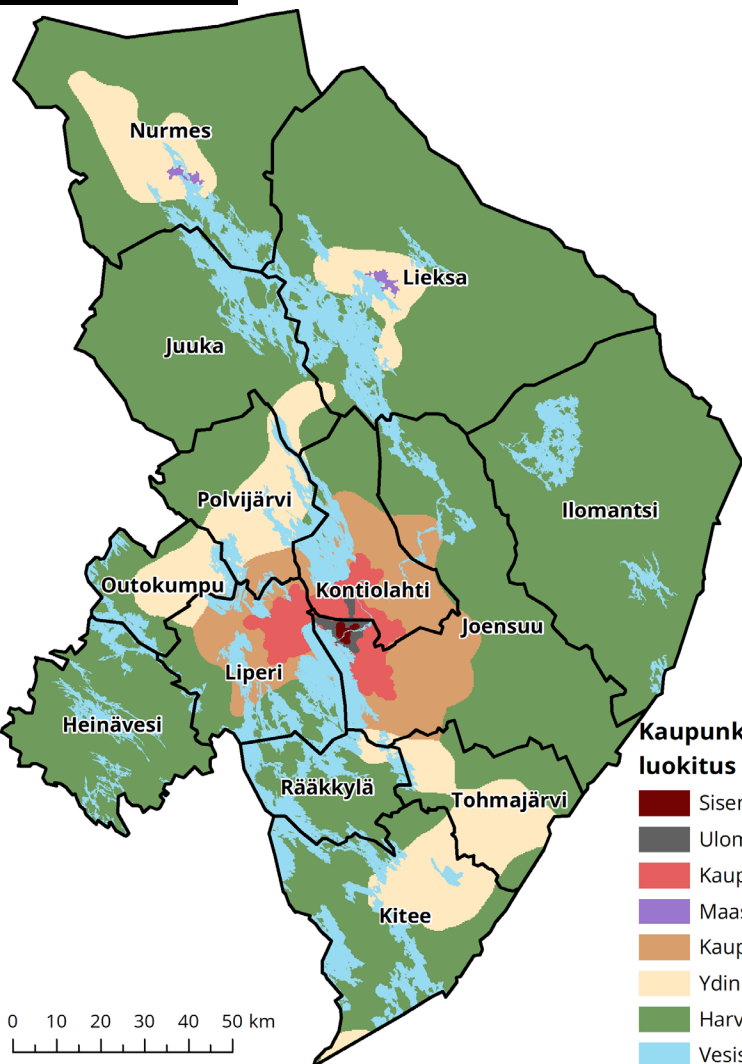

MAASEUTU 2020

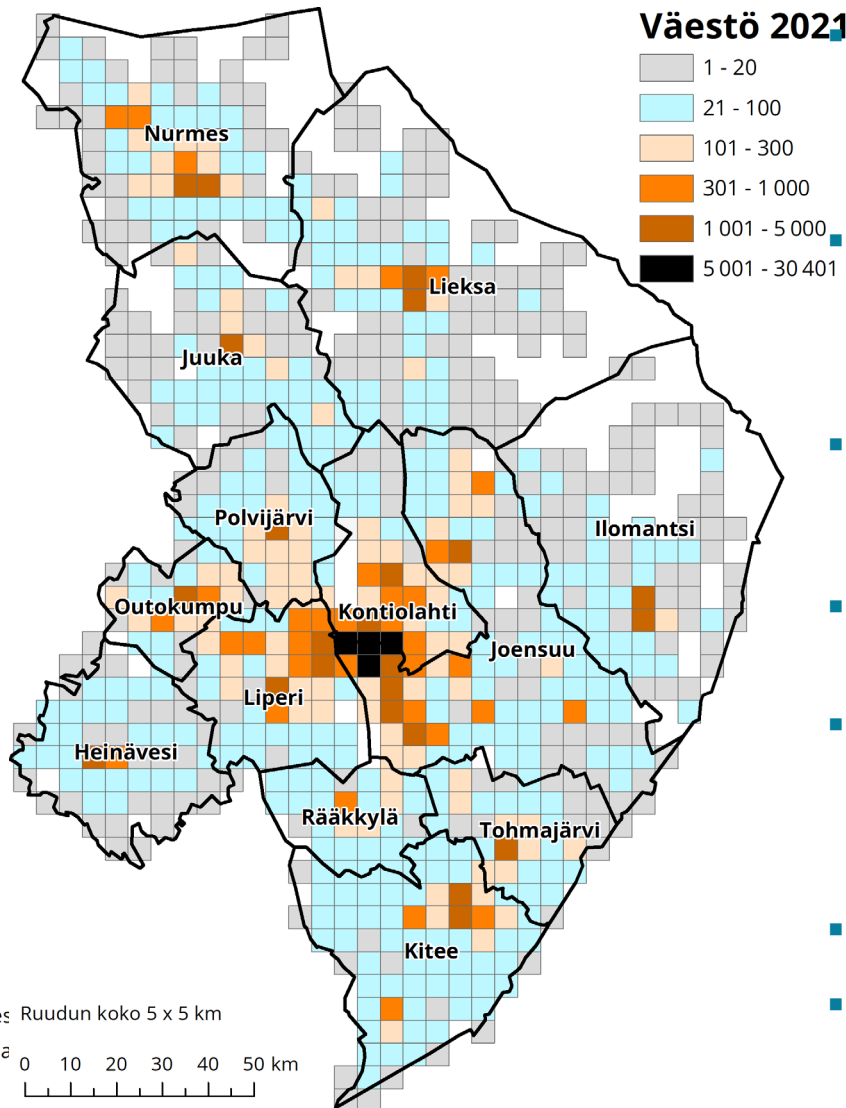

Toimintaympäristö Pohjois-Karjalassa

Kaupunki-maaseutu-luokitus 2018

- Sisempi kaupunkialue
- Ulompi kaupunkialue
- Kaupungin kehysalue
- Maaseudun paikalliskeskus
- Kaupungin läheinen maaseutu
- Ydinmaaseutu
- Harvaan asuttu maaseutu
- Vesistö

Väestö 2021

- 1 - 20
- 21 - 100
- 101 - 300
- 301 - 1 000
- 1 001 - 5 000
- 5 001 - 30 401

Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) paikkatietopohjaisessa kaupunki-maaseutuluokituksessa Joensuu on Pohjois-Karjalan ainoa kaupunki.

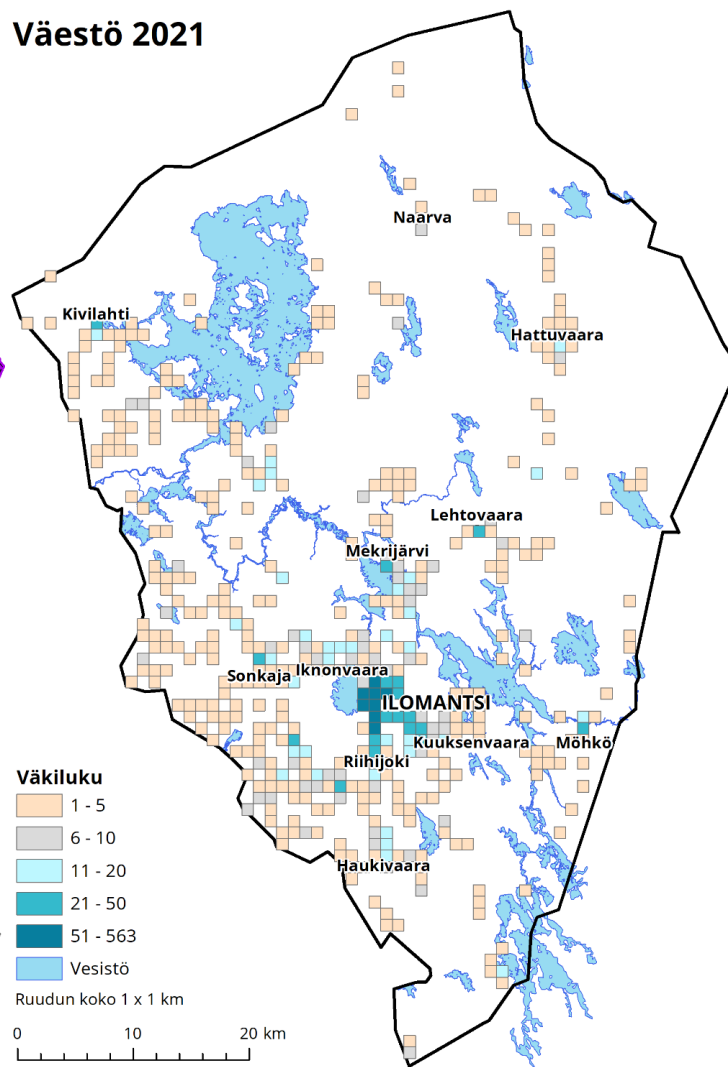
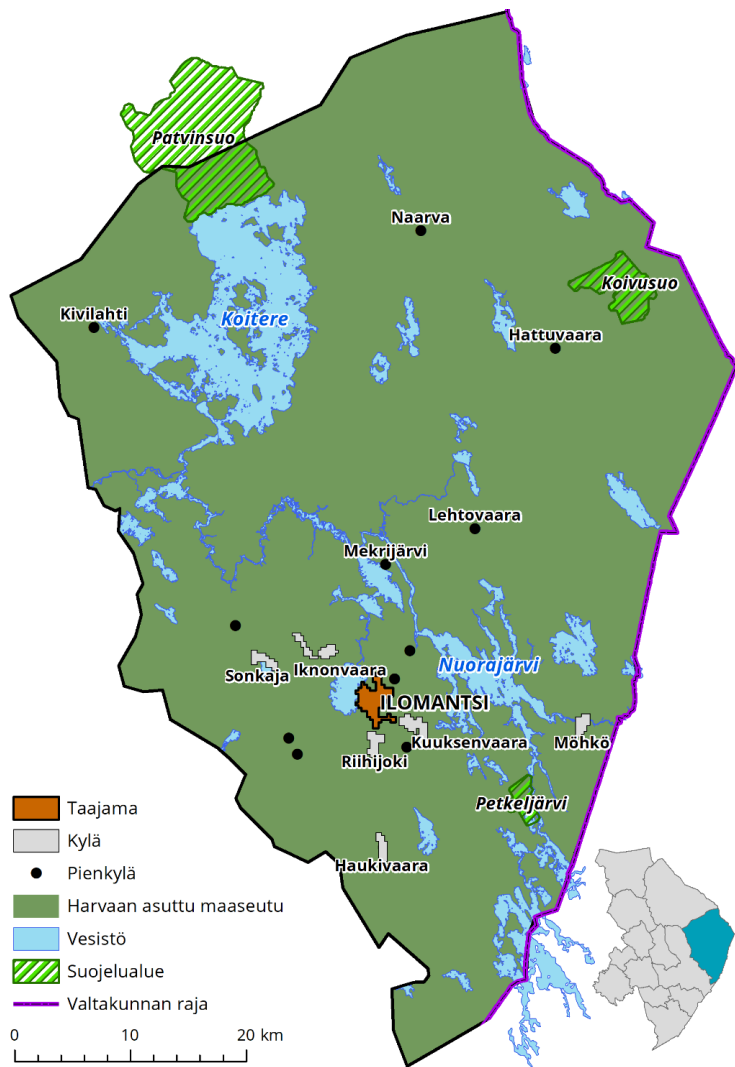
Kaupunkialuetta ympäröivät kehysalue ja kaupungin läheinen maaseutu, jotka ovat kiinteässä yhteydessä keskuskaupunkiin.

- Ydinmaaseudulla asutus on tiheämpää ja elinkeinorakenne monipuolisempi kuin harvaan asutulla maaseudulla.
- Maaseudun paikalliskeskukset ovat työssäkäynnin ja palvelujen keskuksia.
- Maakunnan väestö on keskittynyt Joensuuhun ja sen lähiympäristöön ml. kaupungin läheinen maaseutu (98 400 hlö, 61 % väestöstä vuonna 2021).
- Maaseutualueilla asui 63 000 hlö, 39 %.
- Väestö on keskittynyt taajamiin ja niiden ympäristöön. Maakunnan taajama-aste 73 %.

Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR

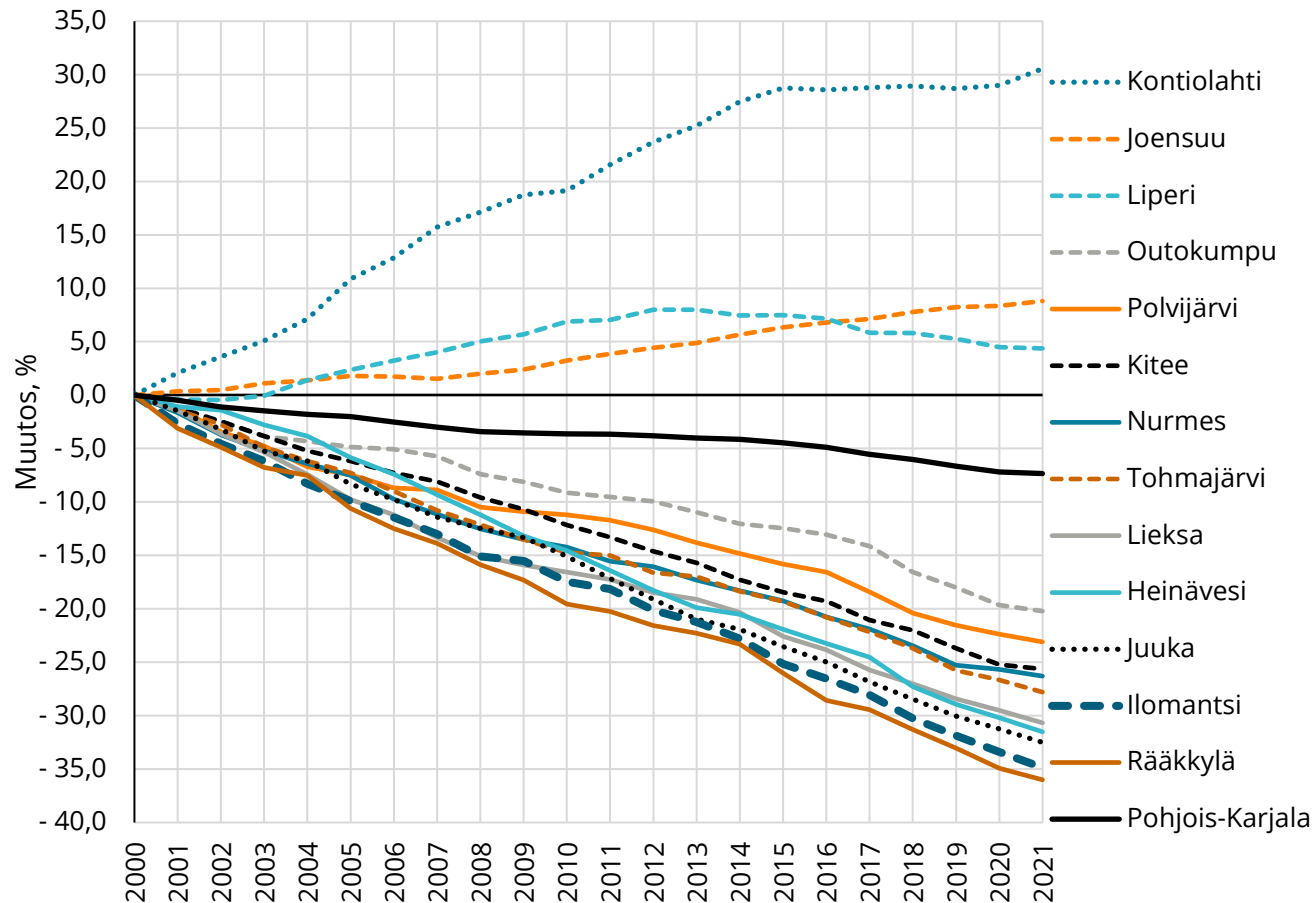
Toimintaympäristö Ilomantsissa

- Kunnan koko alue määrittynyt kaupunki-maaseutuluokituksessa harvaan asutuksi maaseuduksi.
- Vuonna 2021 asukkaita oli 4 643.
- Keskustaajamassa asui 2 460 henkilöä. Taajama-aste oli 53,1 %.
- Väestö keskittynyt kirkonkylän ympäristöön. Muutoin asutus on erittäin harvaa. Maapinta-alasta 86 % asumaton.
- Kunnan itä- ja pohjoisosista etäisyydet keskustaajaman palveluihin ovat jopa 40–60 kilometriä
- Haja-asutuksen osuus oli suuri verrattuna koko maan ja Pohjois-Karjalan keskiarvoihin.

Pohjois-Karjalan kuntien suhteellinen väestönmuutos vuosina 2000–2021

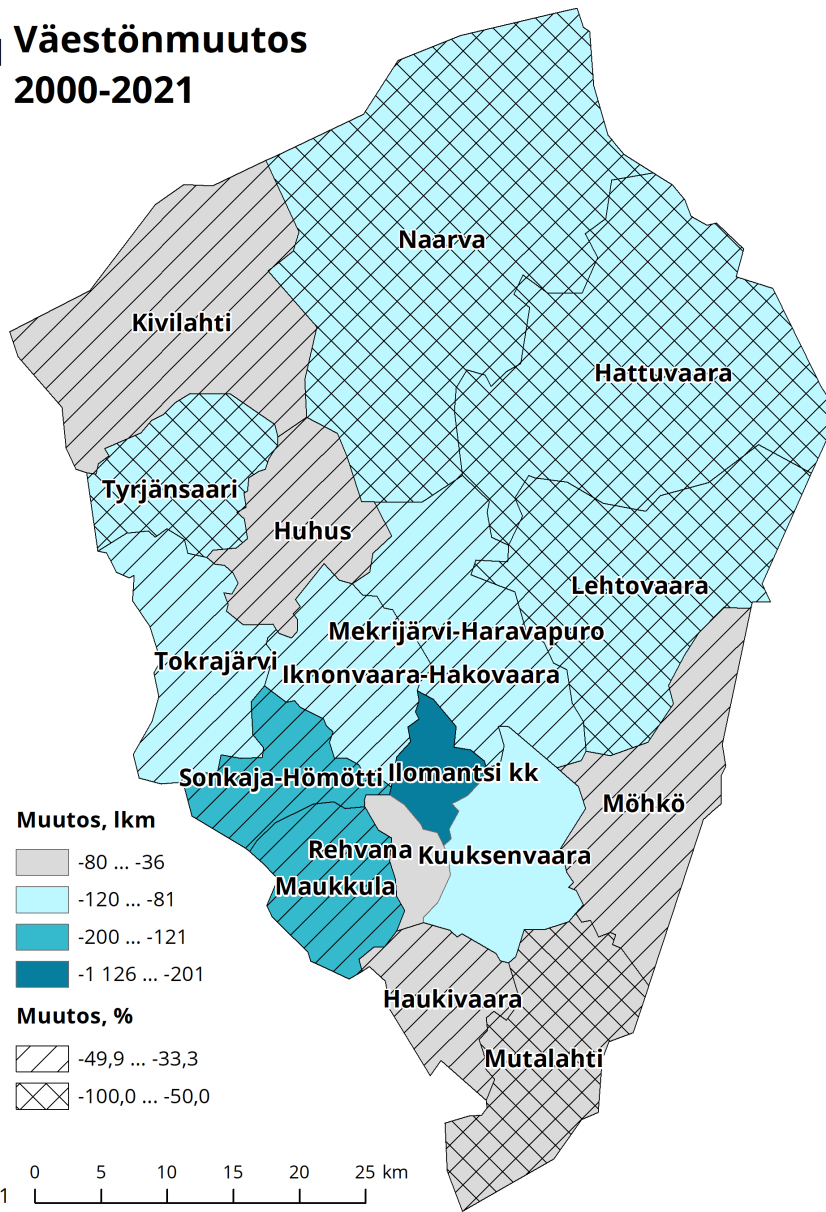
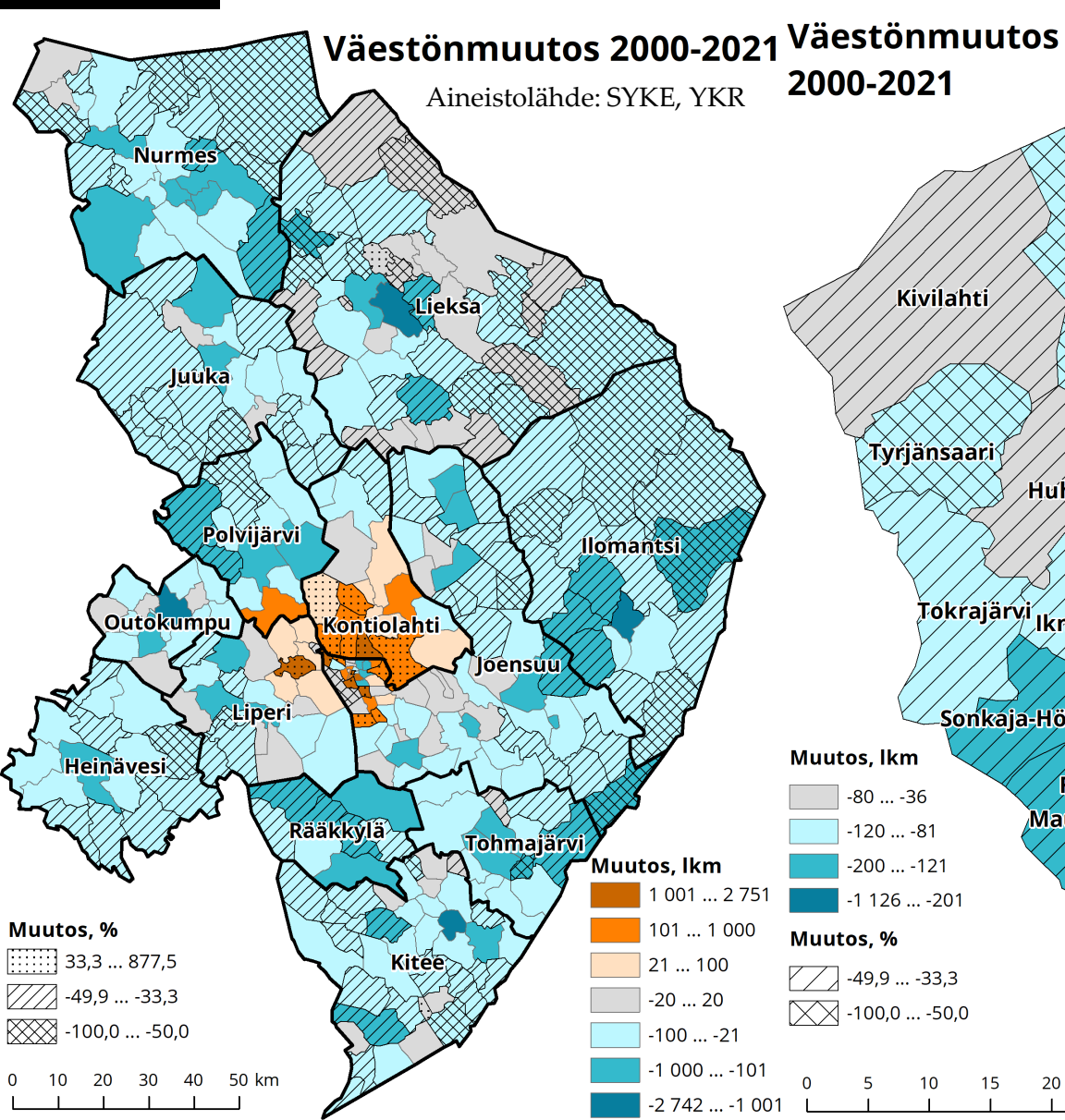

Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne

- Väestö kasvoi Joensuun kaupunkiseudulla. Eniten väestö kasvoi Kontiolahdella.
- Väestö väheni eniten harvaan asutun maaseudun kunnissa (5 kuntaa, ml. Ilomantsi).
- Seuraavaksi eniten väestö väheni ydinmaaseudun kunnissa (5 kuntaa).

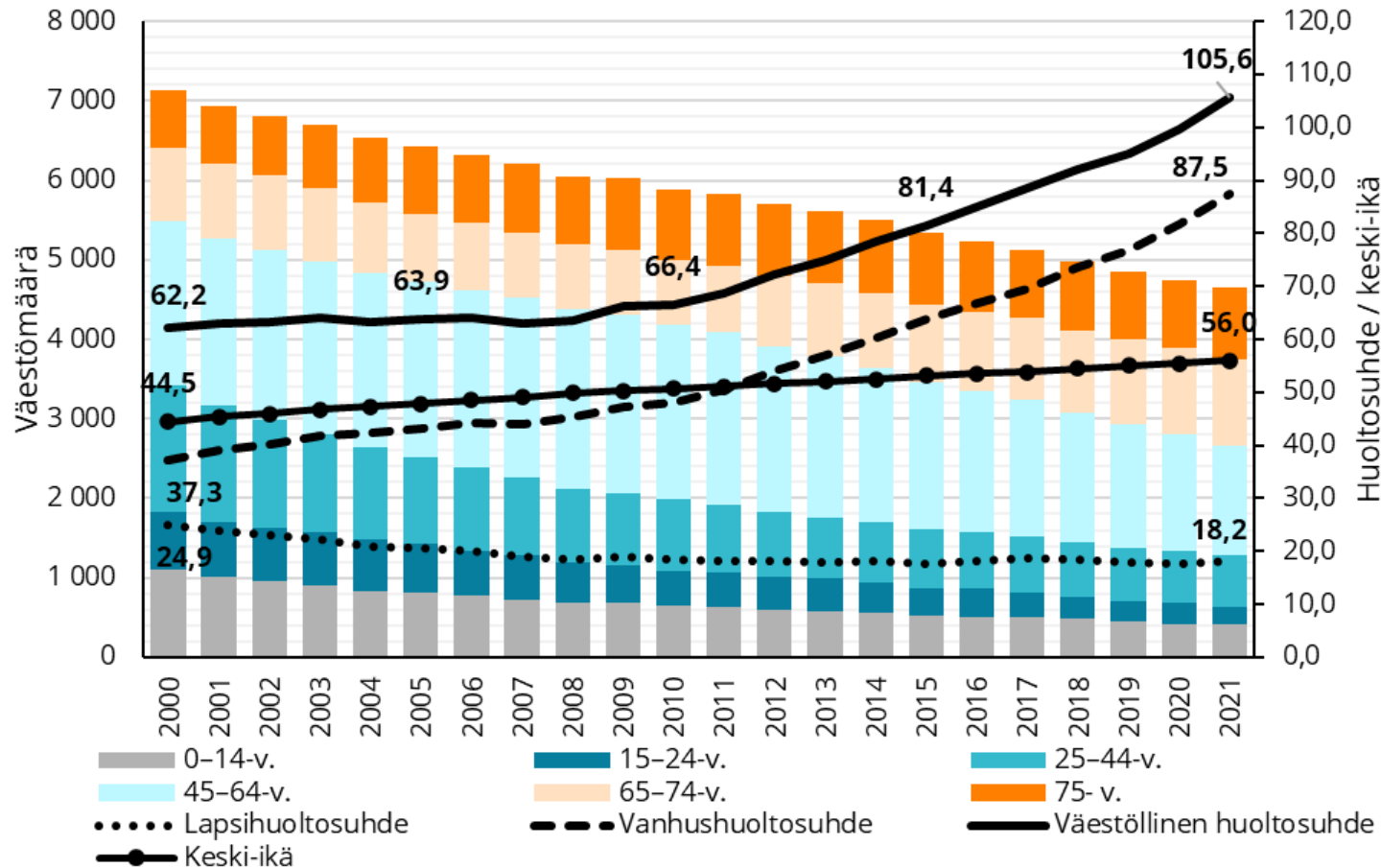
Pohjois-Karjalan ja Ilomantsin väestömäärän muutos tilastoalueittain vuosina 2000–2021

- Väestömäärä kasvoi Joensuun kehysalueella.
- Maaseudulla väki väheni.
- Väestö väheni lukumääräisesti eniten maaseudun taajamissa.
- Suhteellisesti väestö väheni eniten kuntien reuna-alueilla.
- Ilomantsin väki väheni n. 2500 henkilöllä eli 35 %:lla.
- Kirkonkylän alueelta väki väheni n. 1100 henkilöllä Muilla alueilla 36–136 henkilöllä.
- Viidellä alueella väestömäärä pieneni vähintään 50 %.

Väestö ikäryhmittäin, väestön keski-ikä ja huoltosuhteet

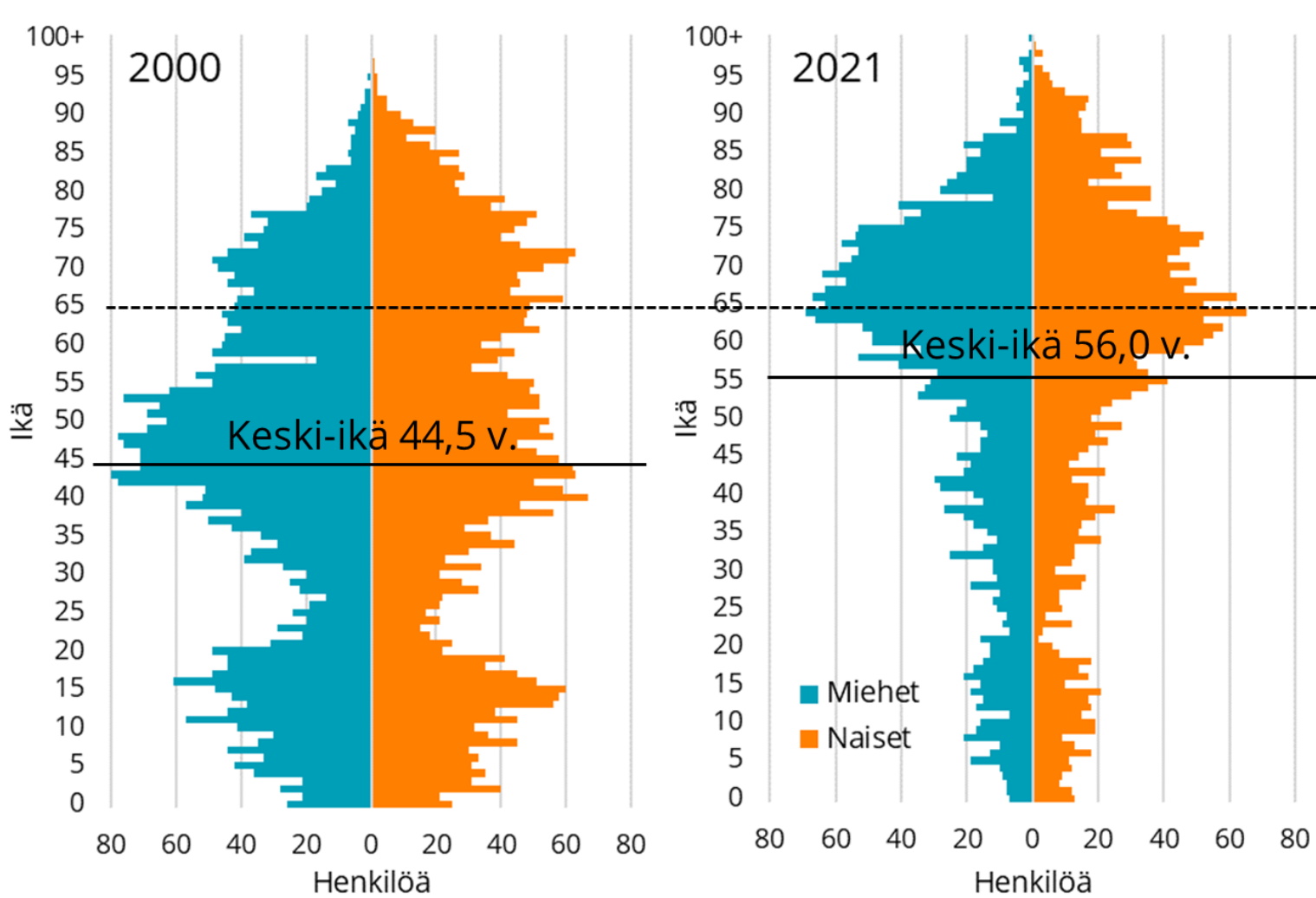
Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne

Muutokset 2000–2021

- Väestömäärä väheni kolmanneksella.
- Keski-ikä nousi 44,5:stä 56,0:een.
- 65 vuotta täyttäneiden osuus kasvoi 23 %:sta 41 %:iin.
- Väestöllinen huoltosuhte heikkeni 62,2:sta 105,6:een.
- Taloudellinen huoltosuhte oli 241,4 vuonna 2020 (P-K 174,6, Suomi 142,2).

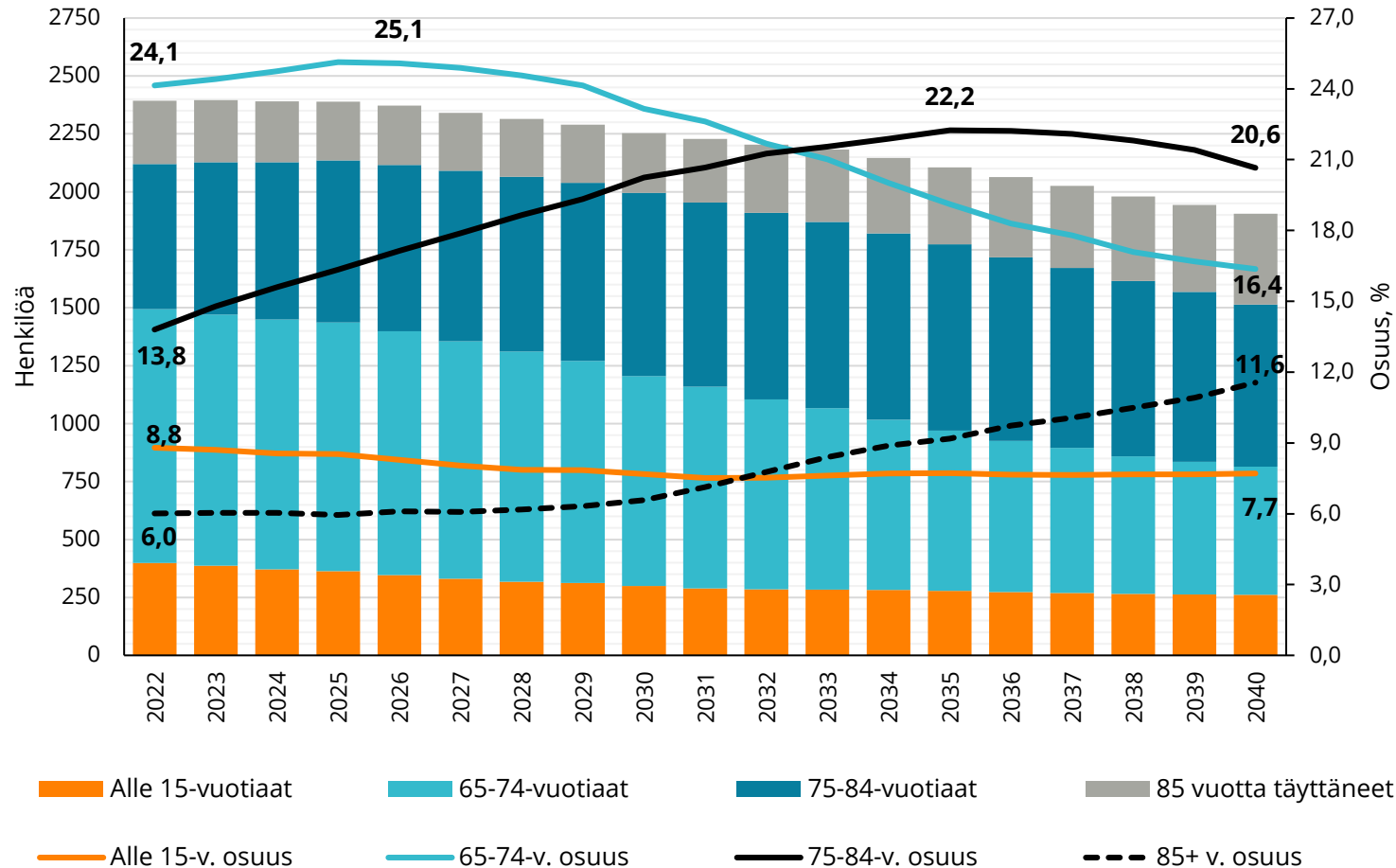
Väestömuutokset – väestön ikärakenne 2000 ja 2021

- Ilomantsin väestö on vähentynyt ja ikääntynyt vuodesta 2000 vuoteen 2021.
- Alle 55-vuotiaiden ikäluokat ovat merkittävästi yli 55-vuotiaiden ikäluokkia pienempiä.
- Nuoria aikuisia oli vähän jo vuonna 2000 ja vuoteen 2021 mennessä myös lasten määrä väheni huomattavasti.

Palvelutarve muuttuu ikärakenteen muuttuessa

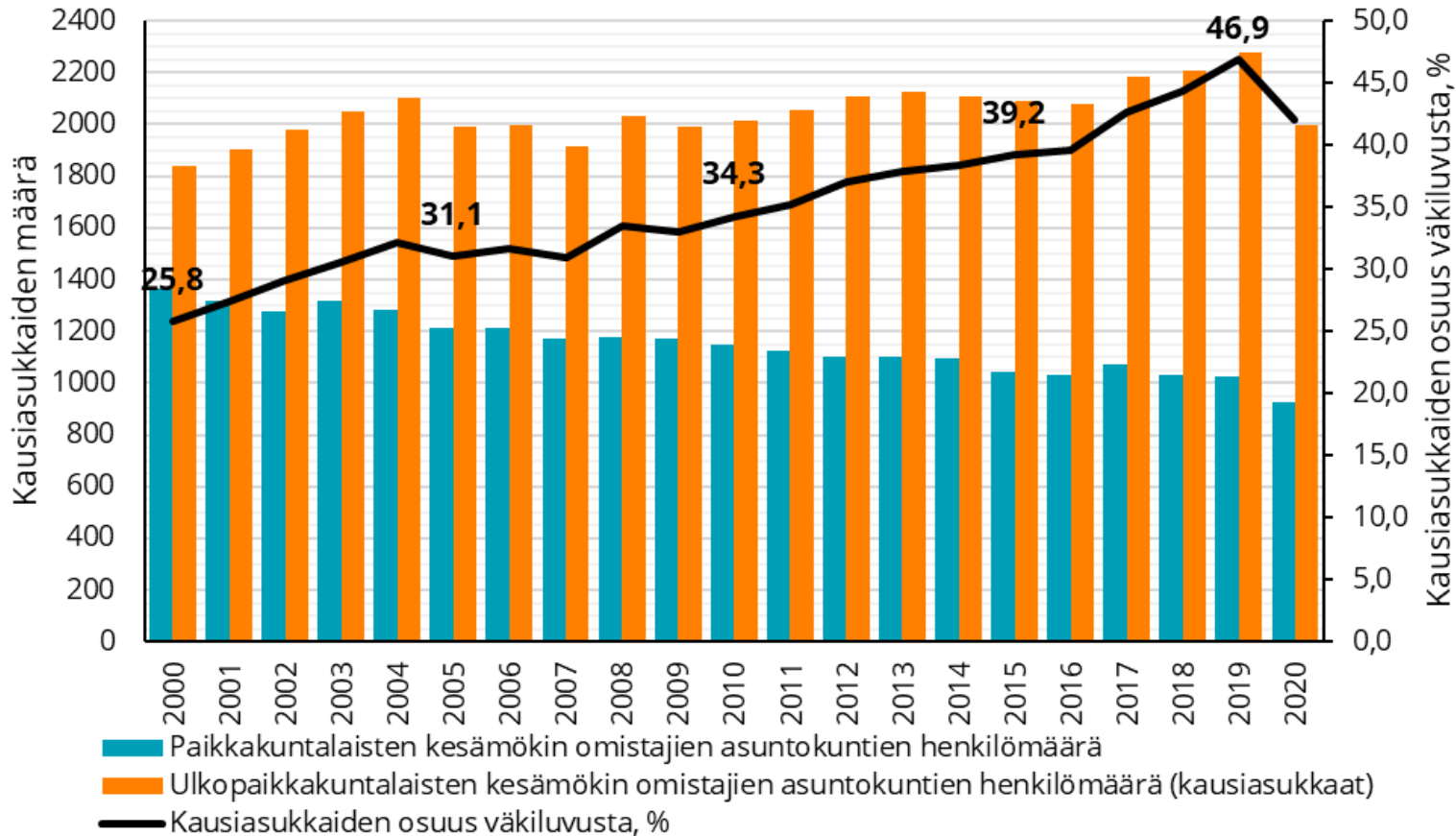
Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste

Väestöennuste vuoteen 2040 saakka

- Lasten määrän vähenemisen ennustetaan jatkuvan 2020-luvulla nopeana ja hidastuvan 2030-luvulla.
- Ikääntyneiden osuus väestöstä jatkaa kasvuaan 2030-luvun alkupuolelle, jolloin 51 % on 65 vuotta täyttäneitä.
- 65–74-vuotiaiden määrä kääntyy laskuun 2020-luvulla. 75–84-vuotiaiden ja 85 vuotta täyttäneiden määrä ja osuudet kasvavat.
- Ikärakenteen muutos ja eliniän pidentyminen vaikuttavat palvelutarpeisiin.
- Palvelut ovat keskittyneet kirkonkylään; lähin palvelukeskus 95 % kuntalaisista
- 82 % väestöstä asui max. 15 min automatkan etäisyydellä kk:n palveluista (mediaanietäisyys 3,5 min)

Kausiasukkaiden merkitys ja palvelutarpeet kasvavat

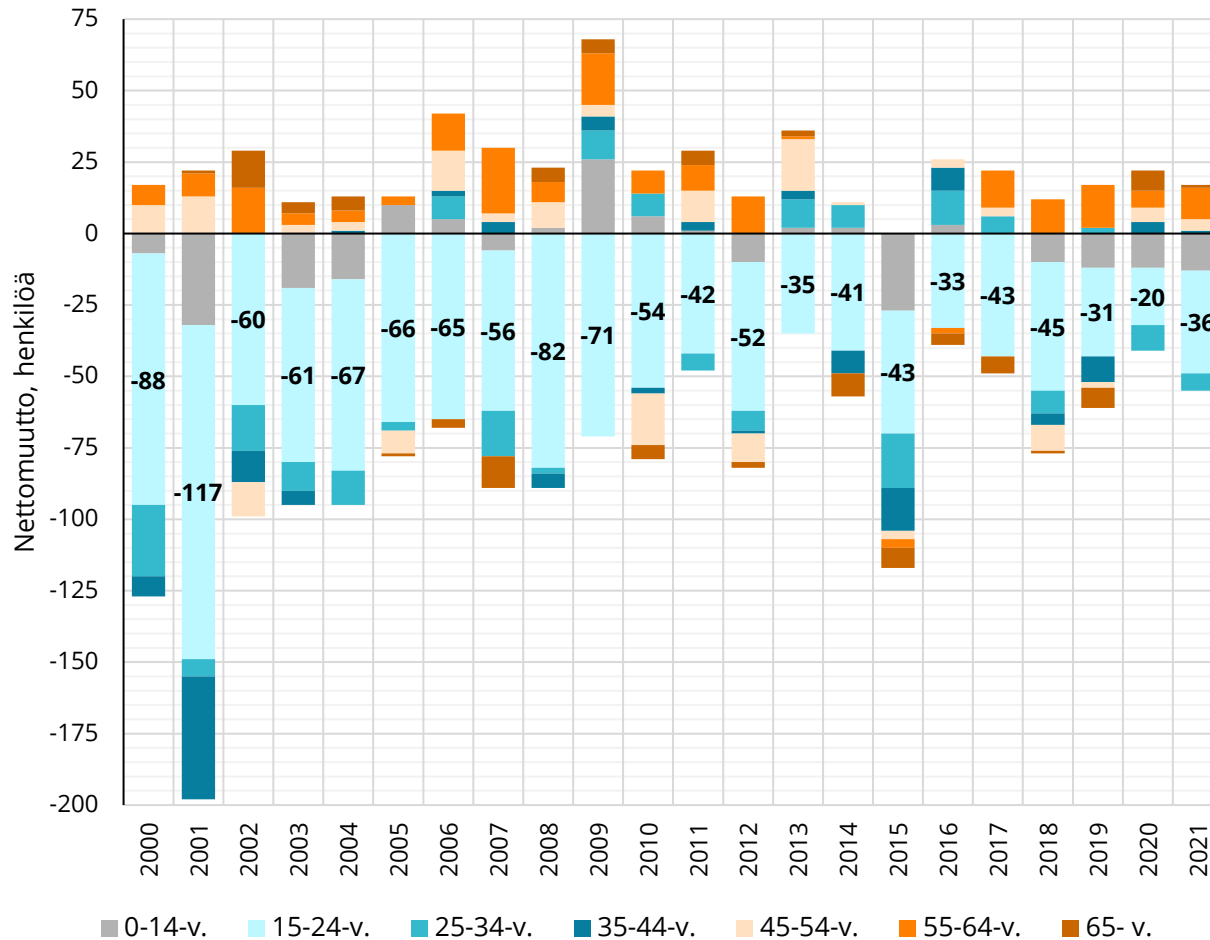

Muutokset vuosina 2000–2019

- Ulkopaikkakuntalaisten kausiasukkaiden määrä kasvoi 440 henkilöllä
- Ulkopaikkakuntalaisten omistamien kesämökkien määrä kasvoi 35 %:lla
- Ilomantsin vakituiseen väestömäärään suhteutettuna kausiasukkaiden osuus kasvoi 26 %:sta 47 %:iin
- Kesämökkien määrä väheni vuonna 2020 tilastointitavan muutoksen takia.

Kuntien välinen nettomuutto ikäryhmittäin vuosina 2000–2021

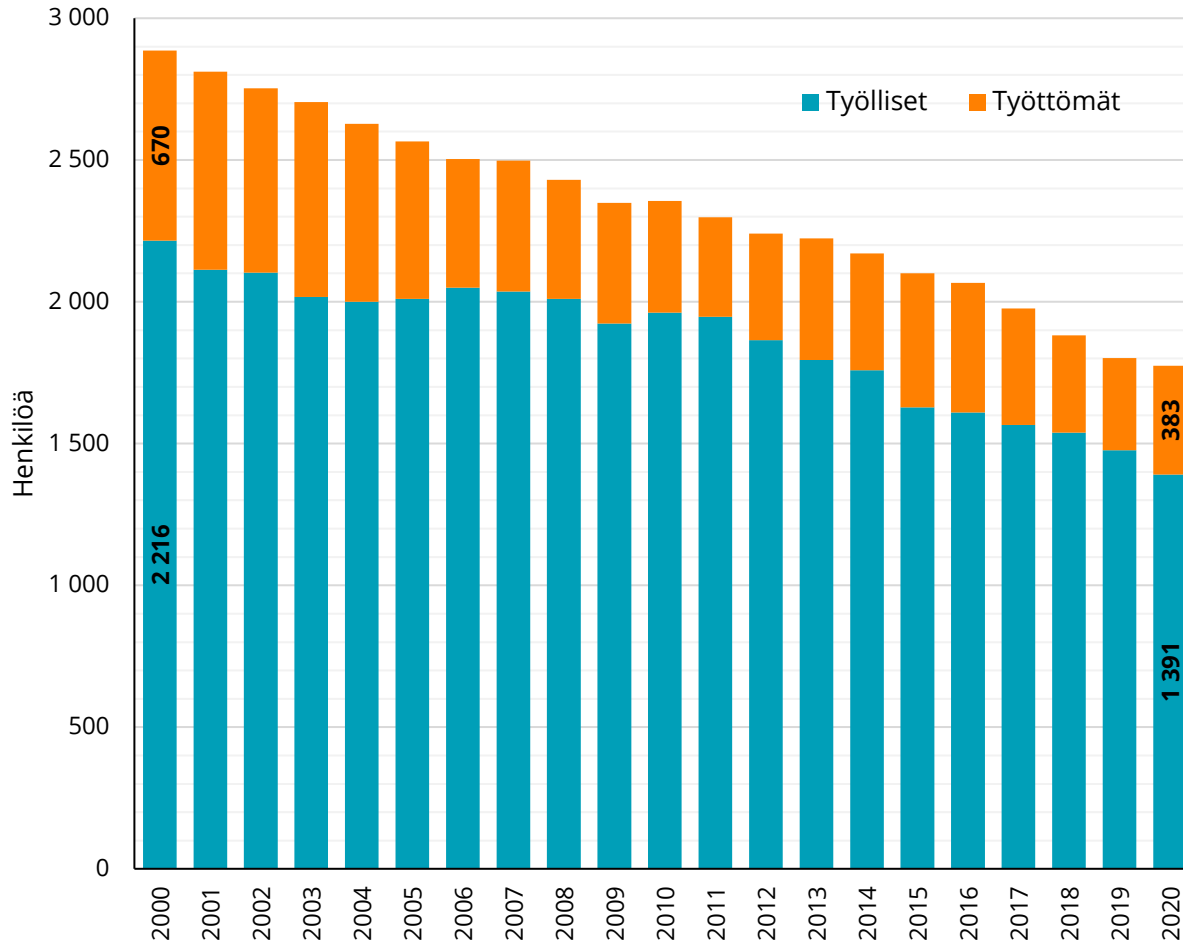
Muutokset 2000-2021

- Ilomantsiin muutti muualta Suomesta n. 4 200 ja lähtömuuttajia oli n. 5 400
- Muuttotappio 1 250 henkilöä.
- 55–64-vuotiaissa Ilomantsi sai muuttovoittoa 186 henkilöä.
- Vuosina 2010–2020 Ilomantsiin muutti 629 työllistä, 354 työtöntä, 346 eläkeläistä sekä 181 koululaista tai opiskelijaa (pääasiallinen toiminta vuoden lopussa).
- Tulomuuttajista 58 % tuli Pohjois-Karjalasta, pääasiassa Joensuusta. 11 % tuli pääkaupunkiseudulta.
- Lähtömuutto suuntautui pitkälti samoille alueille, kuin mistä Ilomantsiin muutettiin.

Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike

Työvoima (työlliset ja työttömät) 2000–2020

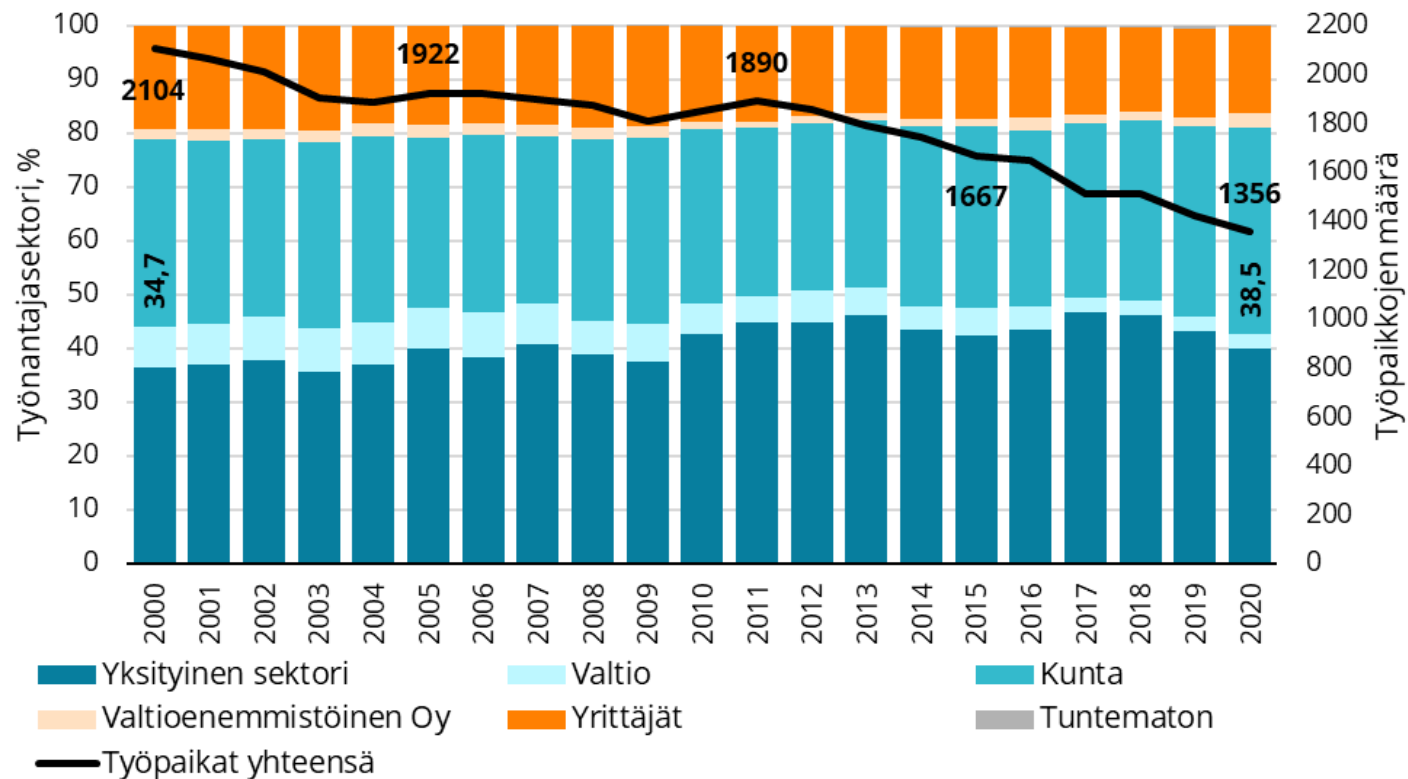

- Työvoiman määrä pienentyi vuodesta 2000 lähes 1 100 henkilöllä (−39 %).
- Työllisten määrä vähentyi 37 %:lla ja työttömien määrä 42 %:lla.
- Työllisistä 85 % oli palkansaajia, 4 % maa- ja metsätalousyrittäjiä ja 11 % muiden alojen yrittäjiä.

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti

Työpaikkojen määrä ja työnantajasektorien osuudet (%) työpaikoista 2000–2021

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti

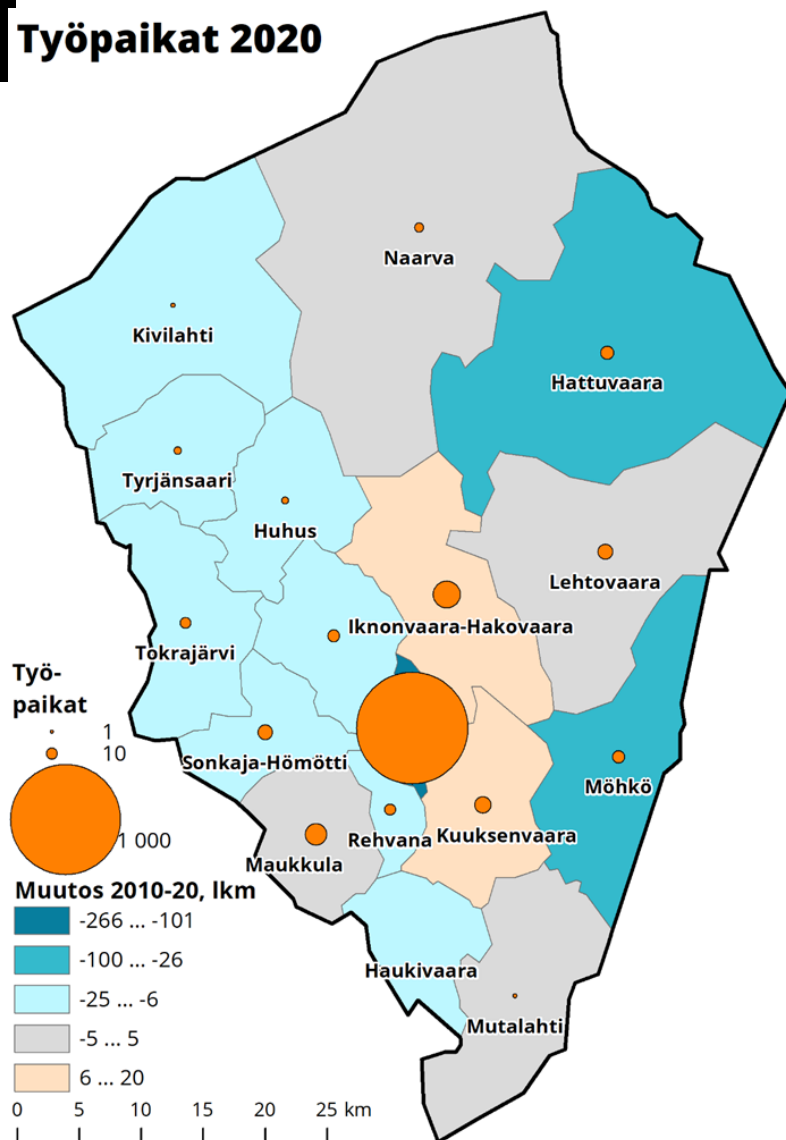
Muutokset 2000–2021

- Työpaikkojen määrä vähentyi yli kolmanneksella.
- Eniten palkansaajien työpaikkoja vähentyi yksityiseltä sektorilta (–223) ja kuntasektorilta (–210).
- Maa- ja metsätalouden supistumisesta johtuen yrittäjien määrä vähentyi 187:llä (46 %).
- Naisia kuntasektorin työllisistä oli 78 %, yksityisen sektorin työllisistä 44 % ja yrittäjistä 32 %.

Työpaikkojen sijainti 2020 sekä muutos 2010–2020

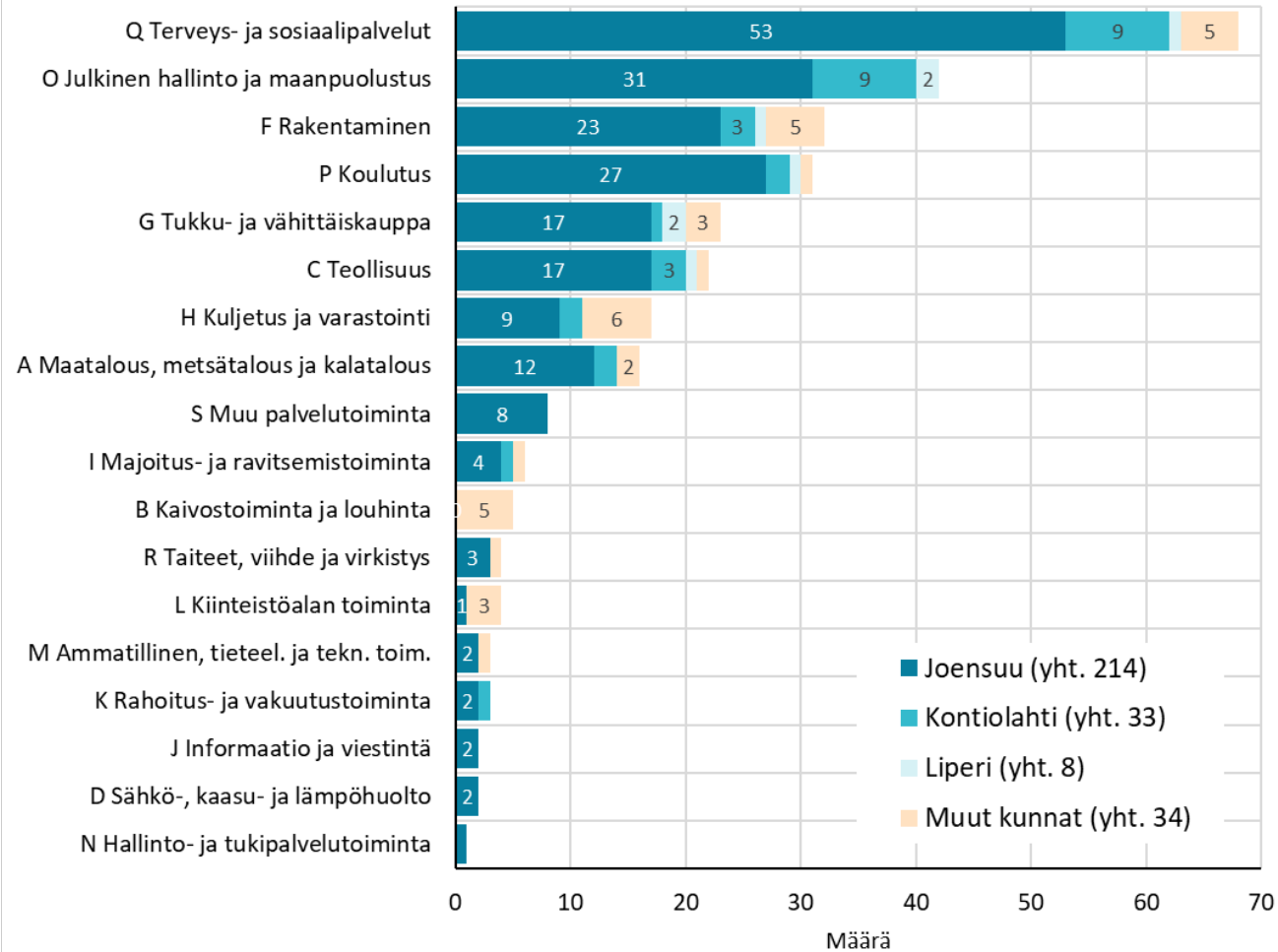
Työpaikat 2020

- Vuonna 2020 työpaikoista yli 1 000 (76 %) oli kirkonkylässä, 5 % Mekrijärven–Haravapuron alueella ja 2 % Maukkulan alueella.
- Vuosina 2010-2020 työpaikat vähenivät 500:lla (20 %).
- Hattuvaarassa vähennys 50 työpaikkaa (Pampalon tuotannon keskeytys), Möhkössä 30 (Rajavartioston toimipisteiden sulkeminen).
- Työpaikkojen määrä kasvoi eniten (20 työpaikkaa) Mekrijärven–Haravapuron alueella.
- Ilomantsin työllistä 23 % (300+ hlöä) kävi työssä kunnan ulkopuolella sijaitsevilla työpaikoilla pääasiassa Joensuussa (2020).

Ilomantsissa muista kunnista työssäkäyvät 2020

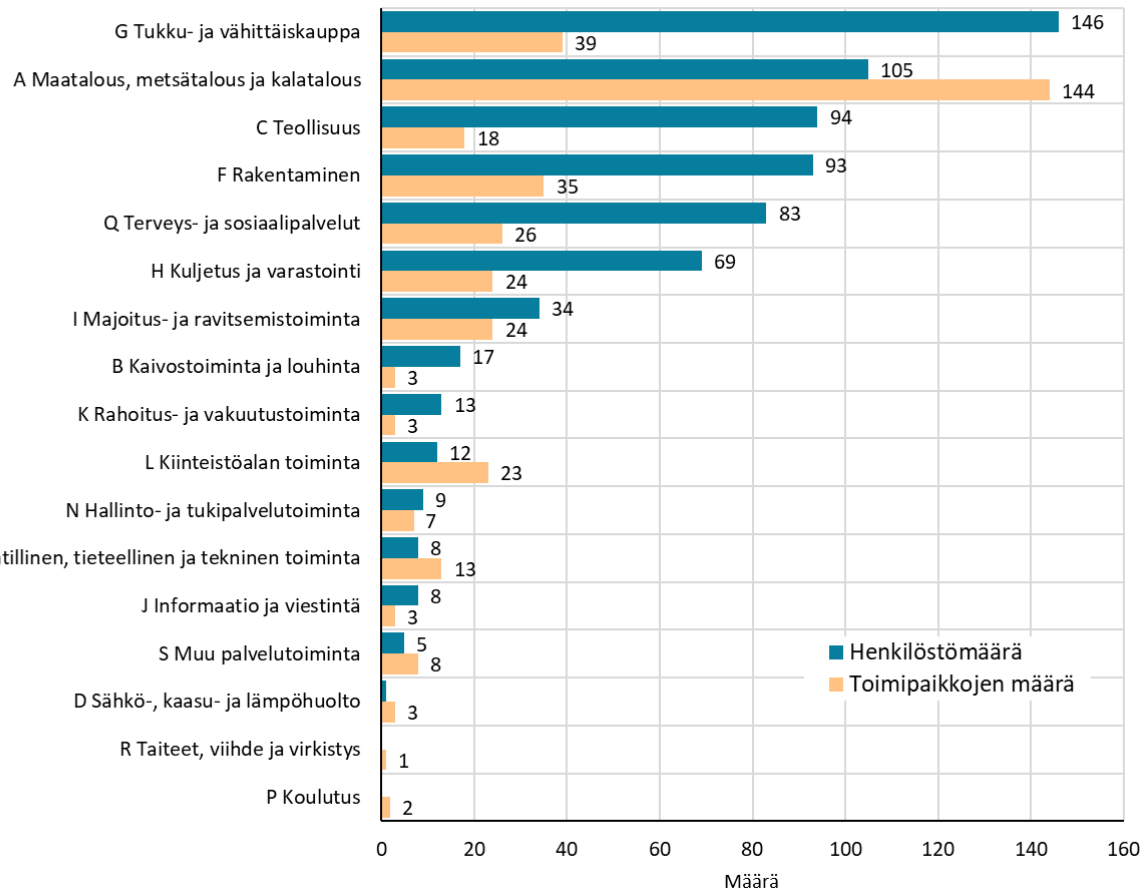
- Ilomantsissa työssäkävivistä 79 % oli ilomantsilaisia ja viidennes oli ulkopaikkakuntalaisia.
- Eniten Ilomantsissa käytiin työssä Joensuusta.
- Ulkopaikkakuntalaisia työskenteli eniten sote-palveluissa (68), julkisessa hallinnossa ja maanpuolustuksessa (42), rakentamisessa (32) ja koulutuksessa (31).

Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti

Yritysten toimipaikat ja henkilöstö 2020

Yritysten toimipaikat ja niiden henkilöstömäärät

Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto

- Vuonna 2020 Ilomantsissa oli 367 yritystä, joilla oli 376 toimipaikkaa.
- Eniten toimipaikkoja oli metsätaloudessa ja puunkorjuussa (93), kasvinviljelyssä ja kotieläintaloudessa (51), tukku- ja vähittäiskaupassa (39) sekä rakentamisessa (35).
- Eniten työllistivät tukku- ja vähittäiskauppa, maa- ja metsätalous, teollisuus, rakentaminen, sote-palvelut sekä kuljetus- ja varastointi.

Yritystoiminta Pohjois-Karjalassa

Tärkeimmät tekijät yritysten sijoittumispäätösten taustalla:

- Yritys sijaitsee yrittäjän syntymäkotikunnassa (52 %)
- Paikkakunnan ympäristötekijät ja luonnonvarat vaikuttivat sijoittumispäätökseen (38 %)
- Yritys sijaitsee yrittäjän kasvukotikunnassa (29 %)

Yrittäjien kommentteja sijoittumispäätöksiin

- "Yrityksen perustamisvaiheessa asialla (yrityksen sijainti) ei ollut merkitystä tai se ei vaikuttanut yrityksen sijoittumispäätökseen. Tällä hetkellä asia on merkityksellinen. Yrityksen näkökulmasta on tärkeää, että se voi tarjota työpaikkoja paikkakunnan väestölle ja maksaa yhteisöveroja kotikuntaansa..."
- "Yrityksen sijaintipaikan valintaan ovat vaikuttaneet juuret sekä se, että yritystoiminnan alkuvaiheessa (sijainnin) merkitys oli keskeinen asiakaskunnan laajentumisen näkökulmasta. Toisaalta entisellä kotipaikkakunnalla oli helppo aloittaa yritystoiminta, koska asioiden hoito oli yksinkertaisempaa tutulla paikkakunnalla..."
- "(Sijainnilla) On merkitystä. Kunnan peruspalvelujen pitää toimia tai yritysten kehittämismahdollisuudet vaikeutuvat. Lupapalvelut ja niiden toimivuus on kriittinen osa-alue. Myös toimiva valokuituyhteys on erittäin tärkeä (...) yritystoiminnalle..."

Yrittäjien näkemyksiä kuntayhteistyöstä

- Yhteistyösuhde oman kotikunnan kanssa koetaan pääsääntöisesti toimivaksi – jotkut yrittäjät ovat kohdanneet lupaprosesseissa jäykkyyksiä
- Yhteistyö on saattanut olla toimivaa (mm. kunnan vastuuhenkilöiden hyvä ja nopea tavoitettavuus), mutta vuorovaikutus kotikunnan kanssa on kuitenkin jäänyt vähäiseksi
- Osa yrittäjistä koki, etteivät he olleet saaneet käyttöönsä riittävän asiantuntevaa neuvontaa oman yrityksensä kehitysvaiheissa
- Osa sotealan yrittäjistä koki, ettei heidän toimialansa yrityksiä kohdella tasavertaisesti teollisten yritysten rinnalla

Strategiset valinnat ja uudistuminen – kyselyn tuloksia

- Väestön väheneminen hyväksytään ja todetaan sen jatkuvan edelleen
- Voimavarat kunnan elinvoiman kehittämisessä:
 - kasvuhakuiset yritykset
 - yhteistyö yritysten ja kolmannen sektorin kanssa
 - kunnan hyvä imago
 - kattava valokuituverkko koko kunnan alueella
 - hanke- ja kokeilutoiminnan nykyistä laajempi hyödyntäminen
- Esteet kuntaorganisaation kehittämisessä ja uudistamisessa:
 - hanke- ja kokeilutoiminnan vähäisyys
 - uudistamishakuisen kehittämiss politiikan vähäisyys
 - kuntien lakisääteiset tehtävät suhteessa resursseihin
 - kuntatalouden pieni liikkumavara

Tulevasta hankkeesta

- ALKUVOIMA on esiselvityshanke, jossa on tuotettu tietoa kunnille
- Väestömuutos on yhteinen nimittäjä Pohjois-Karjalan kunnille, mutta esiselvitys osoitti kuntien erilaisuuden ja erilaistumisen huomioimisen tärkeyden uudistumisessa

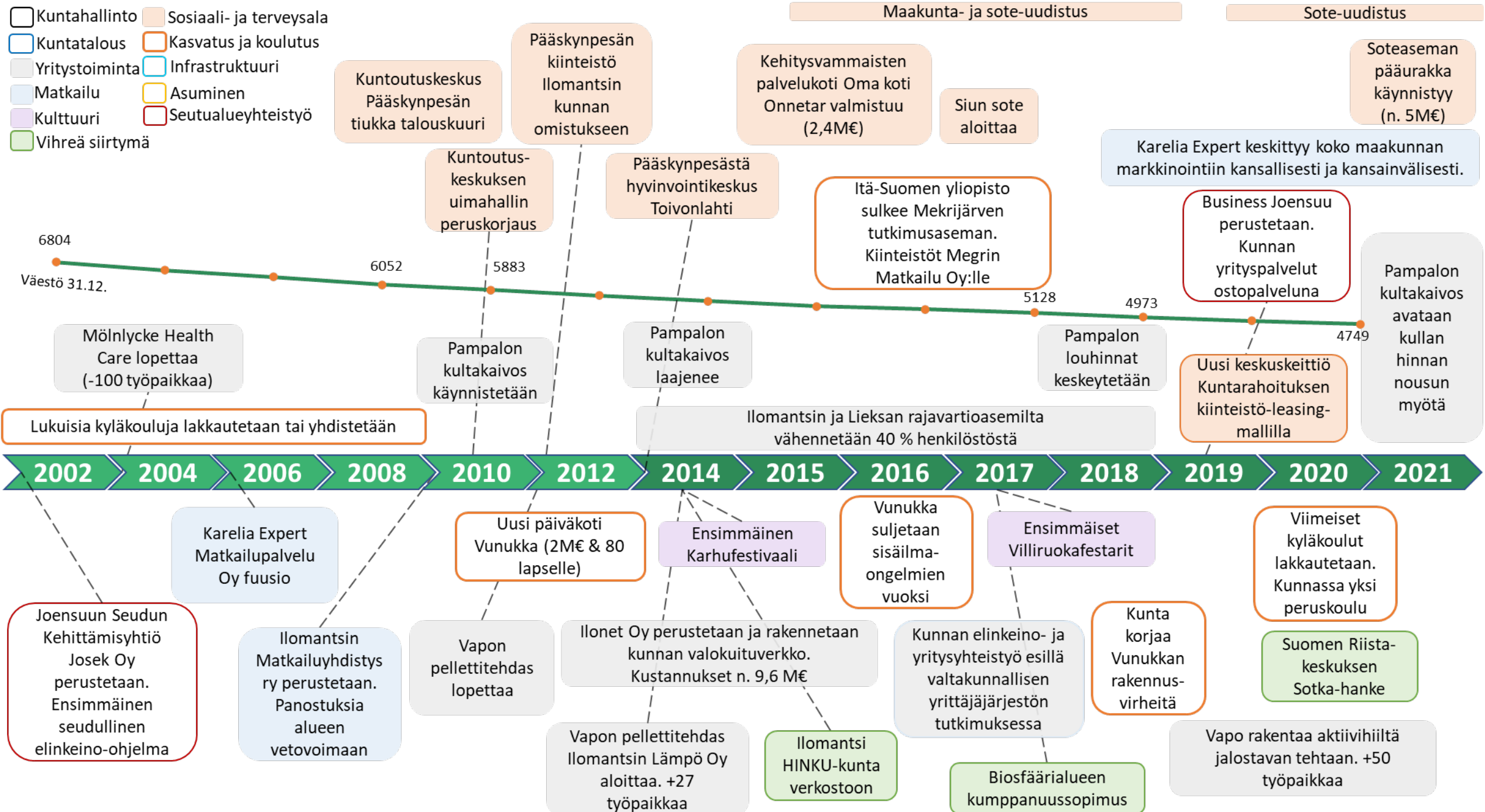
UUDEN KEHITTÄMISHANKEEN TAVOITTEET JA TULOKSET

TAVOITE

- tukea uudistumista osana elinvoimapolitiikkaa
- vahvistaa palvelutuotannon ratkaisuja/prosesseja
- vahvistaa maaseutuyritysten muutoskyvykkyyttä
- vahvistaa kuntien välistä yhteistyötä

TULOKSET

- tuotetaan paikkaperustaisia ratkaisuja uudistumiselle
- resurssien ja toimijoiden roolin tunnistaminen ja kokoaminen
- arvoverkostolähtöisen liiketoimintamallin kehittäminen
- onnistuneiden toimenpiteiden vakiinnuttaminen osaksi elinvoimapolitiikkaa

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Kysymyksiä & kommentteja

[Twitter SPATIA](#)

[UEF//CONNECT Alkuvoima](#)

UEF | SPATiA
ALUE- JA KUNTATUTKIMUSKESKUS

uef.fi

